

آغاز سخن

به نام آن که انسان را آفرید و به او «زبان» آموخت. زبان فارسی به عنوان «رمز هویت ملی» ایران و یکی از عناصر وحدت‌آفرین بین همه فرزندان این مرز و بوم مقدس، سالهاست نقش خود را بخوبی ایفا کرده است.

مطابق اصل پانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، این زبان به عنوان زبان رسمی کشور در امر آموزش در مدارس مورد استفاده قرار می‌گیرد. بنابراین در همه مقاطع تحصیلی و از همه مهمتر دوره آموزش پیش‌دبستانی و دبستانی توجه کافی به آموزش مهارت‌های زبان فارسی امری ضروری است. معلمان دوره دبستان که وظیفه بسیار مهم تدریس به دانش‌آموزان شش تا یازده ساله را بر عهده دارند و پژوهشگرانی که در زمینه مسائل آموزش ابتدایی به تحقیق مشغولند، در برخورد با مهارت‌های زبانی، یادگیری و تدریس آن با مسائل مختلفی روبه‌رو هستند؛ در این کتاب کوشش کرده‌ایم با بررسی مسائل مختلف آموزش زبان فارسی بر دانش نظری و مهارت‌های عملی معلمان دبستانی بیفزاییم و با ارائه آخرین دستاوردهای علمی و پژوهشی مواد لازم را برای زمینه‌یابی تحقیقات آینده محققان فراهم نماییم.

کتاب حاضر شامل پنج بخش است. در بخش اول که شامل سه فصل است خواننده با ویژگی‌های عمومی زبان‌های انسانی آشنا می‌شود و سپس مطالب لازم درباره ساخت زبان فارسی (ساخت آوایی، صرفی، نحوی، متنی و معنایی) را مطالعه می‌کند. در پایان بخش اول، ویژگی‌های زبان نوشتاری فارسی، اشکالات آن، قواعد رسم‌الخطی، اصول نشانه‌گذاری و خطوط خوشنویسی فارسی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در بخش دوم که شامل سه فصل چهارم و پنجم و ششم است مسائل آموزش و تدریس مهارت‌های زبانی (شنیدن، گفتن، خواندن و نوشتن) مطرح می‌شود؛ رویکردها، روشها و شیوه‌های تدریس این مهارتها مورد بررسی قرار می‌گیرد و بویژه اصول آموزش مهارت خواندن و نوشتن (رونویسی، جمله‌نویسی، املا و انشا) ارائه می‌شود.

در بخش سوم کتاب که شامل یک فصل است مفهوم زبان، گویش و لهجه را شرح داده، به مهمترین گویش‌های کنونی ایران نظری می‌افکنیم و آنگاه با گذری بر دوزبانگی و مسائل مربوط به آن، به ارائه رویکردها، روشها و شیوه‌های تدریس زبان فارسی به عنوان زبان دوم می‌پردازیم.

بخش چهارم به بررسی مسائل مربوط به اختلالات یادگیری مهارت‌های زبانی اختصاص دارد. در این بخش مسائلی مانند اختلالات گفتاری، نوشتاری، شنیداری و اختلالات خواندن دانش‌آموزان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بخش پایانی کتاب به ارائه اصول آموزش ادبیات در دوره دبستان می‌پردازد. در این بخش، نخست خواننده را با ماهیت ادبیات و انواع آن (ادبیات داستانی و شعر) آشنا می‌کنیم و سپس روش‌های تدریس انواع ادبی به دانش‌آموزان را مطرح می‌نماییم.

این تذکر لازم است که با وجود همبستگی مطالب بخشها و فصل‌های مختلف کتاب با هم، سعی شده است محتوای هر بخش و فصل طوری تنظیم شود که استادان محترم در مراکز مختلف آموزش عالی بتوانند در واحدهای درسی مختلف بنابر نیاز دانشجویان و ضرورت‌های آموزشی دیگر از هر کدام از فصل‌های کتاب به طور جداگانه استفاده نمایند. نگارنده با توجه به تجربیات آموزشی و پژوهشی خود پیشنهاد می‌کند استادان محترم، در صورت مفید دانستن مطالب کتاب، از آن در تدریس واحدهای درسی‌ای که ذکر می‌شود استفاده نمایند: (۱) روش تدریس فارسی؛ (۲) روانشناسی آموزش خواندن؛ (۳) زبان‌آموزی؛ (۴) ساخت زبان فارسی؛ (۵) زبانشناسی کاربردی؛ (۶) آیین نگارش؛ (۷) فارسی عمومی؛ (۸) برنامه‌ریزی درسی دوره ابتدایی؛ (۹) روشها و فنون تدریس؛ (۱۰) روانشناسی زبان؛ (۱۱) اختلال در خواندن.

در اینجا لازم می‌دانم از همکاری‌های ارزنده مسئولان محترم سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) بویژه آقایان دکتر علی‌محمد کاردان مدیر محترم گروه تعلیم و تربیت و محمد آرمند عضو هیأت علمی «سمت» که در جریان تألیف این کتاب اینجانب را از راهنمایی‌های ارزنده خود بهره‌مند ساختند تشکر نمایم. همچنین از کلیه عزیزانی که در بررسی، اصلاح، ویرایش، آماده‌سازی و انتشار کتاب نقش داشته‌اند سپاسگزار می‌نمایم.

اميد است استادان ارجمند، پژوهشگران و دانشجويان عزيزي كه اين كتاب را ملاحظه مي‌كنند از ابراز نظر اصلاحي خود جهت استفاده در چاپهاي بعدي دريغ نفرمايند.

و من الله التوفيق

بهمن زندي

۱۳۷۷/۱/۲۲